

УДК 333.45:331.461:63

ГАЛУЗЕВА СИСТЕМА ВІДСТЕЖЕННЯ ПОТЕНЦІЙНИХ НЕБЕЗПЕК ТА ВИРОБНИЧИХ РИЗИКІВ В АПК

Кліщенко Г. Г., к.с.-г.н.

Південний філіал Національного університету біоресурсів і природо-користування України «Кримський агротехнологічний університет»

Тел. (050) 650-79-10

Анотація – запропоновано функціональну модель системи відстеження потенційних небезпек та виробничих ризиків в АПК та розглянуто основні етапи її впровадження на підприємствах та установах аграрного сектору економіки.

Ключові слова – безпека праці, інформаційні технології, концепція прийняттого ризику, система відстеження потенційних небезпек.

Постановка проблеми. Сучасне аграрне виробництво характеризується підвищеним ризиком отримання травм і розвитку професійних хвороб під час виконання механізованих сільськогосподарських робіт, про що свідчить статистика нещасних випадків за останні роки в агропромисловому комплексі (АПК) [1, 2]. Ресурс мобільної техніки, що нині перебуває в експлуатації у сільськогосподарських підприємствах, зокрема фермерських, практично вичерпано (рівень спрацювання елементів, які відповідають за безпечний стан досяг критичної межі), машинно-тракторний парк зменшився кількісно та не забезпечує своєчасного виконання механізованих робіт, що веде до збільшення професійного ризику [3]. Для багатьох механізованих процесів сільськогосподарського виробництва уникнути ризикових ситуацій сьогодні практично неможливо.

Реалізація засад державної політики у галузі охорони праці Міністерством аграрної політики та продовольства України полягає у розробленні та впровадженні заходів для зниження ризиків виробничого травматизму і професійної захворюваності в аграрному секторі економіки. Виконання цих задач вимагає достатньо повного та комплексного інформаційно-аналітичного забезпечення, тобто існує об'єктивна необхідність у системі інформаційної підтримки управління безпекою праці. У роботах [4-6] обґрунтовано необхідність створення інтегрованої комп'ютерної системи управління безпекою праці у АПК, зокрема запропоновано запровадити галузеву інформаційно-

аналітичну систему відстеження потенційних небезпек в аграрному виробництві

Аналіз останніх досліджень. Нині елементи системи управління охороною праці в АПК співіснують практично незалежно, так, наприклад, рішення щодо поліпшення стану безпеки у галузі та її підприємствах готуються без комплексного аналізу інформації про причини нещасних випадків в АПК, теж саме стосується галузевих працезохоронних програм. Тому потрібно розробити такі підходи та інформаційні технології у керуванні безпекою праці, які б дозволили у межах галузевої управлінської вертикалі всебічно аналізувати стан охорони праці, виявляти характерні (визначальні) причини виробничого травматизму та професійних хвороб, оперативно інформувати керівників та посадових осіб підприємств АПК, які відповідають за безпеку та гігієну праці, про розроблені заходи та застереження, відстежувати ступінь їх виконання.

Вказані засади можна впровадити на базі галузевої комп'ютеризованої системи відстеження потенційних небезпек на виробничих процесах АПК. Визначальним елементом такої системи має бути концепція прийняттого ризику, в якій для основних професій аграрного виробництва за статистичними критеріями встановлюють допустимі рівні виробничої небезпеки [7, 8].

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Розробити засади та оцінити функціональні можливості системи відстеження потенційних небезпек в АПК, що дозволить охопити єдиним інформаційним полем на базі сучасних комп'ютерних технологій суб'єкти галузевої системи управління охороною праці та підвищити її ефективність.

Основна частина. Інформація про виробничі нещасні випадки та професійні захворювання для розроблення пріоритетних напрямків профілактики виробничого травматизму і професійної захворюваності, оцінення виробничих (професійних) ризиків. Підвищення оперативності та повноти отримання інформації з питань охорони праці суб'єктами галузевої управлінської вертикалі та забезпечення зворотного надходження на місця ухвалених рішень та запропонованих працезохоронних заходів буде мати соціально-економічний ефект, який виявиться у покращанні стану охорони праці в АПК.

Ефективність організаційного управління охороною праці у галузі на державному, обласному та районному рівнях суттєво залежить від можливості органа управління безперервно відслідковувати поточний стан безпеки праці на виробництві, аналізувати його, прогнозувати тенденції змін та відповідно наявним ситуаціям планувати свою діяльність щодо них.

Під системою відстеження потенційних небезпек (СВПН) в АПК потрібно розглядати сукупність засобів і заходів, що забезпечують отримання даних про небезпечні та шкідливі умови праці на робочих місцях, аналіз виявлених причин випадків виробничого травматизму і професійних захворювань (зокрема, згідно з актами розслідування), дієвість вироблених з врахуванням значущості небезпек управлінських рішень, спрямованих на створення безпечних умов праці у аграрному виробництві.

До *об'єктів управління* СВПН в АПК належать: – виробничі процеси, мобільні машини та агрегати, технологічне устаткування, будівлі, споруди, територія підприємств, робочі місця; – умови праці, психофізіологічні чинники, висновки медоглядів працівників, рівень їх навченості з питань охорони праці; – джерела травмування, виробничі небезпеки, їх причини.

Суб'єктами управління СВПН в АПК є:

– на галузевому рівні – підрозділи охорони праці Міністерства аграрної політики та продовольства України та державної сільськогосподарської інспекції України;

– на регіональному рівні – служби охорони праці обласних та районних управлінь агропромислового розвитку (АПР) державних адміністрацій;

– на рівні підприємств та їх об'єднань – керівники підприємств (роботодавці) та служби охорони праці підприємств.

Серед *актуальних завдань* СВПН в АПК потрібно зазначити:

– облік, аналіз, оцінювання стану умов і безпеки праці;

– створення комп'ютерної бази даних про потенційні виробничі небезпеки та виробничі ризики у галузевій вертикалі управління охорони праці;

– участь всіх працівників щодо виявлення виробничих небезпек, шкідливостей та незадовільних умов праці на робочих місцях;

– прогнозування ймовірності настання нещасних випадків на робочих місцях та важкості їх наслідків.

Для цього у СВПН в АПК виділяють кілька *модулів*:

– збирання даних про наявні небезпеки та причини нещасних випадків на підприємствах галузі;

Машини і засоби механізації сільськогосподарського виробництва

- оцінення достовірності отриманих даних про потенційні небезпеки та виробничі ризики;
- наповнення галузевої бази даних про причини виробничого травматизму та професійної захворюваності;
- аналіз причин травматизму (виробничих ризиків) та прогнозування рівнів травматизму;
- розроблення обґрунтованих заходів для запобігання травмам і хворобам на підприємствах АПК.

Працезохоронний моніторинг в АПК має базуватися на таких *задачах*:

- об'єктивність отриманих даних щодо причин, обставин та умов нещасних випадків та професійних захворювань;
- незалежність початкової інформації, захист її від суб'єктивної інтерпретації особами, які збирають (передають) інформацію. Можна досягти чіткістю і визначеністю кількісних та якісних параметрів;
- системність і неперервність працезохоронного контролю на об'єктах АПК та аналіз поточної інформації для подальшого планування заходів з охорони праці;
- інформаційне забезпечення працівників щодо наявності травмувальних і шкідливих виробничих чинників (ризиків) та заходів щодо зменшення їх впливу (чи усунення).

Початкова інформація СВПН в АПК має складатися з: характеристики потенційних небезпек (виробничих ризиків) та методології виявлення наявних шкідливих і небезпечних виробничих чинників на робочих місцях; даних про основні та супутні причини нещасних випадків та професійних хвороб; методів оцінення та прогнозування можливих наслідків.

Нині основними задачами щодо розроблення і впровадження СВПН в АПК є:

1. Створити галузеву інформаційну базу даних потенційних виробничих небезпек (ризиків), як складову галузевої комп'ютерної управлінської мережі «підприємство – район – область – Міністерство аграрної політики та продовольства України», що дозволить посадовим особам, що відповідають за стан охорони праці, оперативно отримувати та враховувати у роботі працезохоронну інформацію з різ-

Машини і засоби механізації сільськогосподарського виробництва

них джерел її утворення.

2. Обґрунтувати класифікацію сільськогосподарських робіт щодо небезпеки настання аварійних ситуацій та нещасних випадків на виробництві на основі концепції прийняттого (допустимого) ризику.

3. Розробити рекомендації щодо покращення працезахоронної роботи у галузі на основі аналізу науково сформованої бази причин виробничого травматизму та професійної захворюваності в АПК.

Вказані задачі можуть бути реалізовані у разі комплексного використання правового, організаційного, соціально-економічного, інформаційного та кадрового напрямів функціонування галузевої системи управління охороною праці.

Структурну схему отримання інформації у рамках СВПН в АПК наведено на рис.1.

Нині в АПК виділяють такі рівні управління охороною праці: Міністерство аграрної політики і продовольства України – Державна сільськогосподарська інспекція – головні управління АПР облдержадміністрацій – головні управління АПР райдержадміністрацій – підприємства АПК.

Разом з тим, перебудови контрольно-наглядових працезахоронних органів у сільському господарстві на районному і обласному рівнях ще не сталося. Спеціалістам з охорони праці районних і обласних управлінь АПР необхідно передати інспекційні функції.

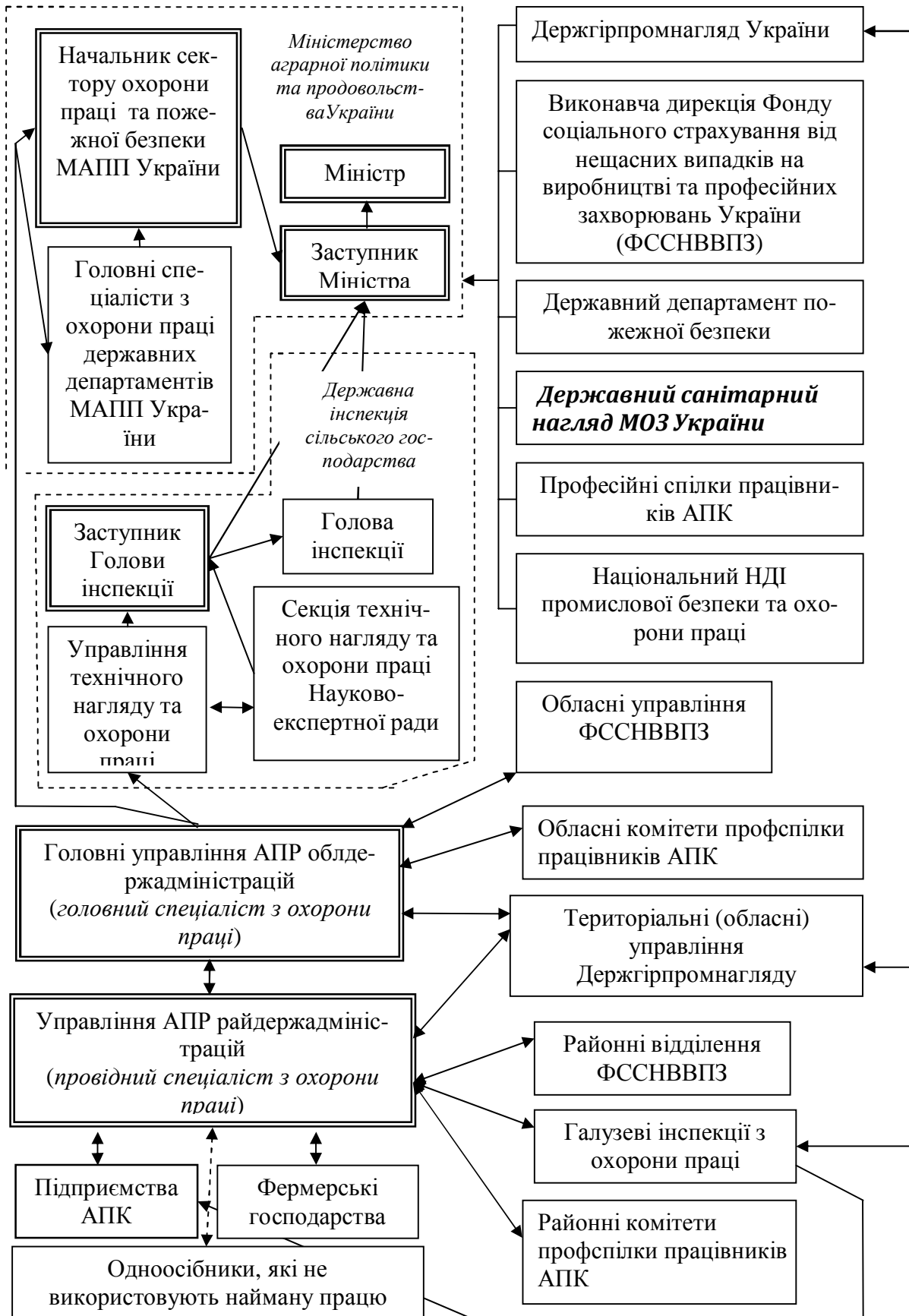

Рис. 1. Структурна схема отримання інформації про стан охорони праці та виробничі небезпеки у СВПН в АПК

Впровадження зазначеної системи на підприємствах галузі та у галузевій управлінській вертикалі має відбуватися поетапно. Протягом періоду впровадження необхідно накопичити статистичну інформацію, що дозволить спрогнозувати динаміку виробничого травматизму та професійної захворюваності, визначити джерела небезпек на підприємствах АПК, найбільш травмонезбезпечні виробничі процеси та робочі місця, встановити невідповідності умов праці вимогам чинних нормативно-правових актів з охорони праці. Критерієм працездатності СВПН має стати соціально-економічна ефективність розроблених працезохоронних заходів та зниження рівнів виробничого травматизму та професійної захворюваності.

Висновки. Запропоновано функціональну модель системи відстеження потенційних небезпек та виробничих ризиків в АПК та основні етапи її впровадження на підприємствах аграрного сектору економіки.

Література:

1. *Гогіташвілі Г.Г.* Оцінювання професійного ризику в галузях сільськогосподарського виробництва України / Г.Г.Гогіташвілі, В.Ф.Камінський, В.М.Лапін та ін. // Вісник аграрної науки, 2010. – № 8. – С. 53-55.
2. Статистичний бюлетень «Травматизм на виробництві у 2012 році». – К.: Державна служба статистики України, 2013. – 150 с.
3. *Шевченко О.О., Гаврилюк В.І., Войналович О.В.* Аналіз стану та актуальні задачі охорони праці в аграрному виробництві // Матеріали тез Міжнародної науково-практичної конференції «Інноваційні агротехнології в умовах глобального потепління» 4-6 червня 2009 р. / За ред. проф. В.М.Кюрчева. – Мелітополь: ТДАТУ, 2009. – С. 373-376.
4. *Подобєд І.М.* Виявлення потенційних небезпек, як складова зниження виробничого травматизму та професійних захворювань в АПК // Проблеми охорони праці в Україні: зб. наук. праць ННДІОП, 2006. – Вип. 12. – С. 17-24.
5. *Войналович О.В.* Методи оцінення виробничого ризику на механізованих роботах у сільському господарстві / О.В.Войналович, М.М.Мотрич, В.Є. Кірдань // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. П. Василенка, – 2011. – Вип. 107. – Т. 2. – С. 257-263.
6. *Дубровін В.О.* Професійний ризик на механізованих процесах в АПК та напрями його зниження / В.О.Дубровін, О.В.Войналович, О.А.Гнатюк, В.Є.Кірдань, М.М. Мотрич // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористуван-

ня України. Серія «Техніка і енергетика АПК». – К., 2010. – Вип. 144, ч. 5. – С. 13–19.

7. *Масюкевич О.М.* Методологія аналізу та оцінки професійного ризику залежно від причин його виникнення / О.М. Масюкевич // Проблеми охорони праці в Україні: Зб. наук. праць. – К.: ДУ «ННДІ-ПБОП», 2011. – № 21. – 10-16.

8. *Лесенко Г.Г., Цибульська О.В., Непогодъев С.В.* До питання оцінки ефективності функціонування системи управління охороною праці на підприємстві / Г.Г.Лесенко, О.В.Цибульська, С.В.Непогодъев // Проблеми охорони праці в Україні. Зб. наук. праць. – К.: ДУ «ННДІПБОП», 2011. – № 20. С. 129-139.

ОТРАСЛЕВАЯ СИСТЕМА МОНИТОРИНГА ПОТЕНЦИАЛЬНЫХ ОПАСНОСТЕЙ И ПРОИЗВОДСТВЕННЫХ РИСКОВ В АПК

Клищенко Г.Г.

Аннотация– предложена функциональная модель системы мониторинга потенциальных опасностей и производственных рисков в АПК и рассмотрены основные этапы ее внедрения на предприятиях и учреждениях аграрного сектора экономики.

BRANCH SYSTEM OF THE MONITORING OF POTENTIAL DANGERS AND PRODUCTION RISKS IN THE AGRO-INDUSTRIAL COMPLEX

G. Klitsenko

Summary

A functional model of the system of monitoring of potential dangers in the agro-industrial complex is proposed and main stages of its introduction at companies and enterprises of the agrarian sector of economy are considered.